



Transnationella band
en fallstudie om remitteringar från Sverige

.

Lisa Pelling

Transnationella band – en fallstudie om remitteringar från Sverige

Författare: Lisa Pelling
Utgiven av Global Utmaning
Stockholm, mars 2010
www.globalutmaning.se

Global Utmaning är en fristående tanke- och forskningsmedja. Vi är ett kvalificerat nätverk från samhälle, näringsliv och forskning som verkar för lösningar på de globala utmaningar som rör ekonomi, miljö och demokrati.

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
2 Undersökning bland kurder i Uppsala	5
Vem remitterar?	5
Hur mycket remitteras och till vad?	7
Hur skickas pengarna?	9
Remitteringar och transnationella band.....	9
3 Röster om att remittera från Sverige	11
“De behöver mediciner, det är det som kostar” - om hur remitteringar används.....	11
“Dom tror att vi kan plocka guld på gatorna här” - om pressen att skicka pengar	11
Påverkar pressen att remittera möjligheten till integration?	12
Vi muslimer - om religiösa motiv att skicka pengar.....	12
“Uppsala-kliniken” och andra kollektiva remitteringar.....	12
4 Irakiska Kurdistan – bortom remitteringar	13
Starka band till Sverige - resultat av en enkätundersökning i Suleymani.....	14
5 Kostnaden för att skicka pengar från Sverige	16
Bakgrund.....	16
Global Utmanings undersökning.....	16
6 Gåvor från internationella migranter och andra svenskar	18
7 Slutsatser: fem rekommendationer	19
Mer forskning behövs.....	19
Ta tillvara på diaspora grupper vilja att bidra	19
Sänk kostnaderna för att att skicka pengar från Sverige.....	19
Problematisera remitteringar.....	19
Uppmärksamma sociala remitteringar.....	20
8 Referenser	21
Bilaga 1: En analys av inflyttade och andra svenscars stöd till släktingar och anhöriga.....	23
Bilaga 2: Metod.....	27
Urval.....	27
Utformning av frågeformuläret.....	28
Bilaga 3: Tabeller.....	29
Bilaga 4: Frågeformulär.....	31

1 Inledning

Det här är den tredje och sista delrapporten i Global Utmanings studie om remitteringar från Sverige. Projektets målsättning har varit att söka svar på den övergripande frågan: "Hur mycket pengar skickar migranter i Sverige till släktingar i sina ursprungsländer?" Genom att göra en djupstudie av en invandrargrupp ville vi söka svar på frågor som "Vem skicka remitteringar från Sverige?" och "Vad avgör vilka belopp som skickas?" Med hjälp av en fallstudie i norra Irak, ett område med omfattande migration till Sverige, ville vi också se på möjliga utvecklingseffekter av remitteringar från Sverige.

Den första rapporten i Global Utmanings studie publicerades i juli 2009. Den innehöll en översikt av tidigare studier av remitteringar från Sverige och ett försök att beskriva vad man utifrån internationell statistik och forskning kan göra för antaganden om remitteringar från Sverige. Den andra delrapporten skrevs i direkt anslutning till en fältstudie i norra Irak i december 2009. Rapporterna kompletterar innehållet i den här avslutande rapporten, och kan laddas ner från Global Utmanings hemsida www.globalutmaning.se

Denna tredje och avslutande del redovisar resultaten från tre empiriska undersökningar. Den första undersökningen är en fallstudie av remitteringar från en invandrargrupp i Sverige: kurder i Uppsala. Undersökningen, som bygger på en enkätundersökning och på individuella- och gruppintervjuer, är den första i sitt slag. I kapitel 5 presenterar vi resultaten av en undersökning om transaktionskostnader för remitteringar från Sverige. Den har utförts av Jîndar Erdal Toprak för Global Utmanings räkning.

Den tredje undersökningen gäller data om gåvor och ekonomiskt stöd från migranter och andra svenskar. Rapportens författare Lisa Pelling har i samarbete med Bo Malmberg och Charlotta Hedberg vid Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet fått tillgång till och analyserat SCB:s senaste undersökning om de svenska hushållens ekonomi. Preliminära resultat offentliggörs här för första gången (se bilaga 1 som är författad av Lisa Pelling, Charlotta Hedberg och Bo Malmberg).

Studien har fått finansiellt stöd från Utrikesdepartementet.

Wien den 23 mars 2010

Lisa Pelling

Projektledare

2 Undersökning bland kurder i Uppsala

Vem skickar remitteringar från Sverige och vad avgör vilka summor som skickas? Global Utmaning har valt att söka svaren på de frågorna genom att genomföra en fallstudie av en invandrargrupp i Sverige: kurder i Uppsala.

Fallstudien har genomförts i tre steg. Intervjuer med nyckelpersoner har följts av en enkätundersökning bland över 600 slumpmässigt utvalda kurder i Uppsala. Uppgifterna från enkäten har sedan kompletterats med såväl individuella som fokusgrupp-intervjuer. En redogörelse för de metoder som har använts finns i bilaga 2. Tabeller finns i bilaga 3 och frågeformuläret i bilaga 4.

Vem remitterar?

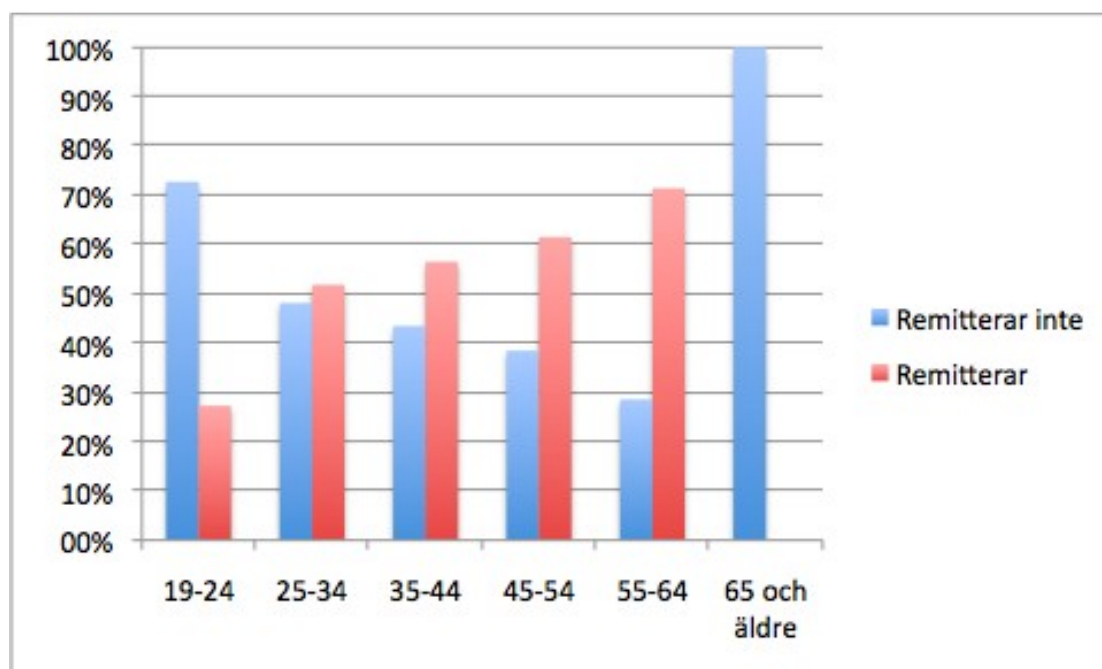
Hur påverkar demografiska faktorer som kön, ålder och utbildningsnivå benägenheten att remittera? Resultaten av undersökningar som har gjorts av mäns och kvinnors remitteringsmönster är motstridiga (Martin 2007, Carling 2008). I en ofta citerad översikt konstaterar Orozco et al att trots att undersökningar ofta visar att kvinnor har en lägre remitteringsbenägenhet, så finns det mycket som tyder på att kvinnor remitterar en större andel av sin inkomst (Orozco et al 2006, s 6).

Resultaten av den tyska levnadsnivåundersökningen SOEP visar att manliga invandrare i Tyskland remitterar betydligt större summor än tyska invandrarkvinnor. (Holst et al 2008). En undersökning av 50 000 remitteringar utförda från Spanien till Latinamerika av forskningsinstitutet Remesas.org fann att den genomsnittliga summan som skickas av kvinnor är mindre än den som skickas av män. Men bland annat eftersom kvinnor remitterar oftare svarade kvinnor ändå för cirka 60 procent av de pengar som skickades från Spanien under 2006 (Moré 2008). Undersökningen i Uppsala visar att kvinnor av kurdiskt ursprung har en högre benägenhet att remittera än kurdiska män: 57,5 procent av kvinnorna uppger att de har skickat pengar till familj eller släktingar i sitt ursprungsland, mot 51,9 procent av männen (se tabell 1).

Det är rimligt att anta att benägenheten att remittera skiljer sig åt mellan individer i olika ålder. Barn och ungdomar som fortfarande studerar liksom pensionärer kan antas ha mindre möjligheter att skicka pengar än andra åldersgrupper. Antagandet att benägenheten att remittera stiger med stigande ålder har bekräftats i en mängd studier. Efter en viss ålder tenderar den dock att sjunka, vilket bland annat antas bero på att banden till hemlandet blir svagare med tiden (Holst et al 2008).

Diagram 1 visar ett liknande resultat bland kurder i Uppsala: andelen som svarar att de har skickat pengar till familj eller släktingar i ursprungslandet ökar med stigande ålder. Bland 19 till 24-åringarna är det bara knappt en tredjedel som uppger att de har skickat pengar. Bland de som är mellan 55 och 64 år gamla är det över sjuttio procent. Bland de som är 65 år eller äldre är det dock ingen som remitterar.

Diagram 1 Ålder



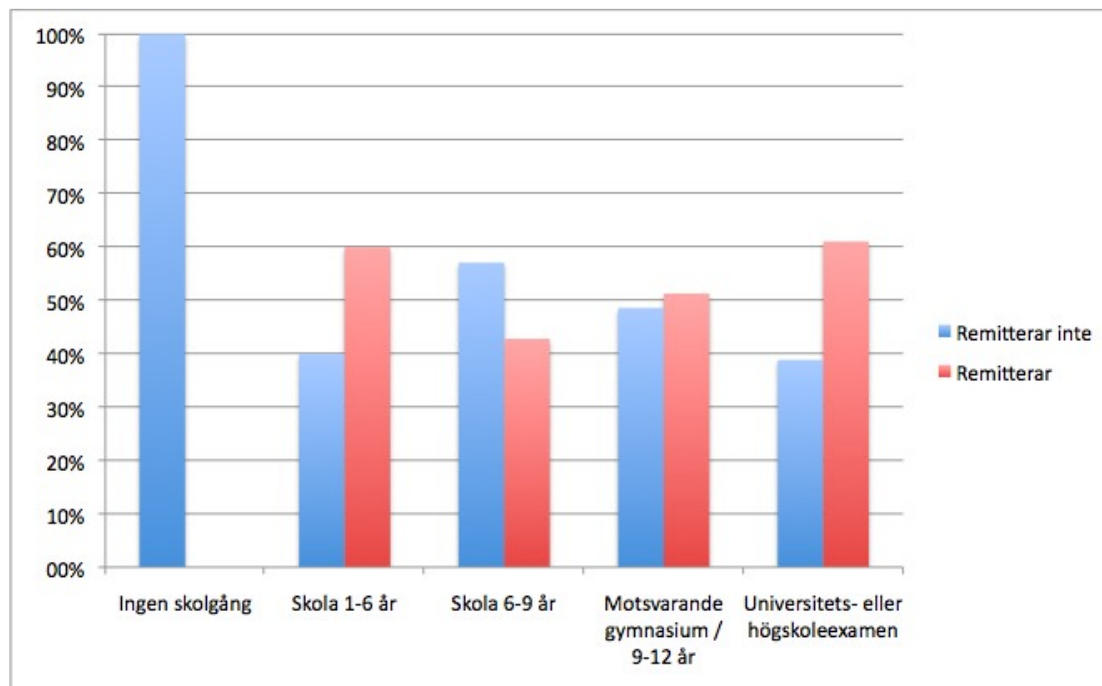
Om man ser till vilka som har remitterat under det senaste året, finns dock den högsta andelen av de som remitterar i åldersgruppen 35 till 44 (se tabell 2).

Vilken roll spelar utbildning för benägenheten att remittera? I den internationella litteraturen finns inget entydigt svar. I ett försök att besvara frågan om remitteringar kan kompensera för migration av högutbildade, sk kunskapsflykt eller brain drain, undersökte Riccardo Faini (2006) om utvandring av högutbildade människor är förknippad med större flöden av remitteringar än migration av okvalificerad arbetskraft. I teorin får kvalificerade invandrare högre inkomster, och bör därför kunna remittera mer.

Faini konstaterar dock att "det finns inga belägg för att kvalificerad arbetskraft remitterar mer." (Faini 2006, s. 2). Han förklarar detta med det faktum att högutbildade migranter, förutom att de oftare kommer från relativt välbärgade familjer (med mindre behov av remitteringar) tenderar att tillbringa en längre tid utomlands, vilket försvagar deras band till hemlandet. Högutbildade arbetskraftsinvandrare har dessutom ofta möjlighet att ta med sig sin familj till värdlandet. I ett försök att förbättra Fainis modell, har Niimi et al (2008) bearbetat data från åttiofyra länder. De fann att summan av remitteringar faktiskt tycks minska med andelen utvandrare med högskoleutbildning.

Resultaten från undersökningen ger en sammansatt bild: de med lägst skolutbildning (max sex år) ser ut att ha samma benägenhet att remittera som de med universitetsexamen. (Diagram 2) Sammantaget remitterar dock 50,0 procent av de som inte har högskoleutbildning, mot 61,1 procent av de som har högskoleutbildning. (Tabell 3 och 4)

Diagram 2: Utbildningsnivå



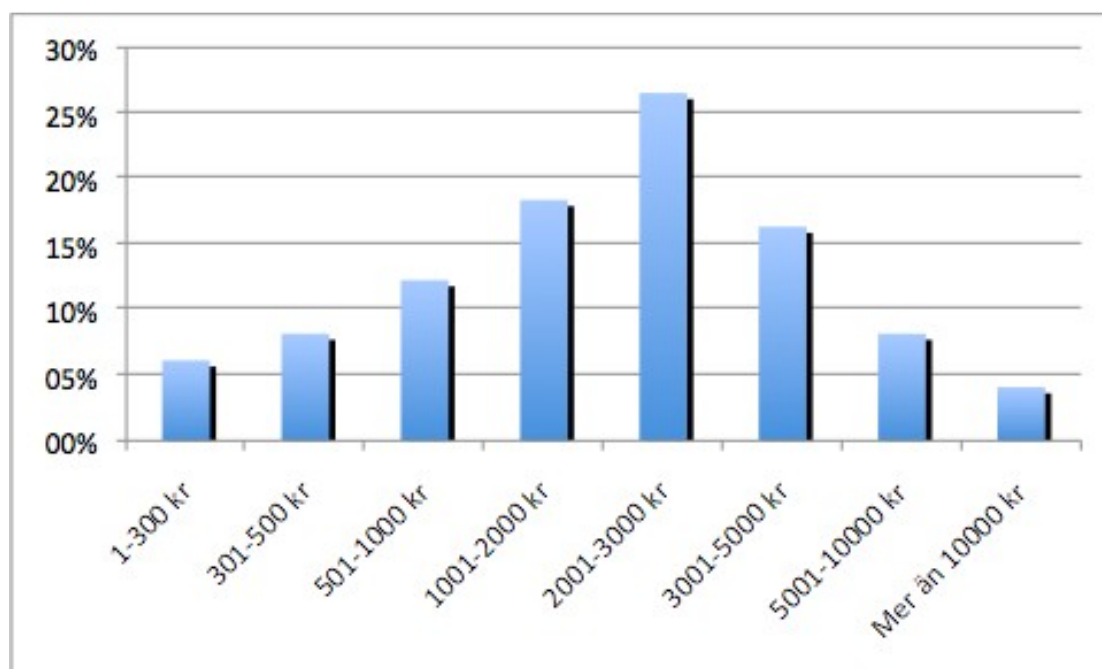
Det finns inga entydiga samband mellan migranternas inkomstnivå och remitteringsbenägenhet (Faini, 2006, Page och Plaza, 2006). Detta gäller individuellt, men kan också gälla för hela invandrargrupper. Enligt data från norska Statistisk sentralbyrå remitterar somalier mest av alla invandrargrupper i Norge. Somalier är samtidigt den invandrargrupp som har de lägsta inkomsterna (Carling 2008, Blom och Henriksen, eds. 2008).

En pilot-version av frågeformuläret testades bland några nyckelpersoner. Eftersom nyckelpersonerna var skeptiska till att undersökningens målgrupp skulle vilja svara på frågor om sin inkomst, uteslöts frågor om inkomst för att minimera bortfallet. Respondenternas huvudsakliga sysselsättning kan dock användas som ett mått på inkomstnivå. Bland de som uppgav att de arbetar heltid är andelen som remitterar 59,0 procent. Bland de som inte arbetar heltid (utan t ex arbetar deltid eller studerar) är andelen 50,9 procent.

Hur mycket remitteras och till vad?

Den vanligaste summan är två till tre tusen kronor (26,5 procent uppger att de skickade så mycket senaste gången de skickade pengar). Tio respondenter skickade mer än 3000 kronor, två stycken mer än 10 000 kronor. (Se diagram 3).

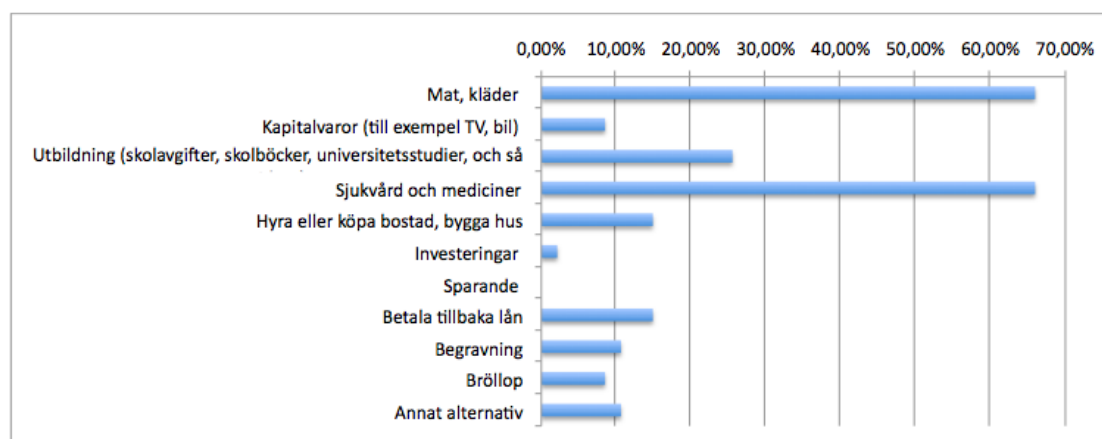
Diagram 3: Hur mycket pengar skickade du när du skickade pengar senaste gången?



De årliga summorna är bara obetydligt högre: hälften skickar max fem tusen kronor. Se bilaga 1 för en diskussion om summan av remitteringar från Sverige jämfört med andra OECD länder.

Hur används pengarna som skickas? Nästan sjuttio procent svarar att de går till mat/kläder, lika många att de används till att betala sjukvård eller mediciner. Bara en respondent anger att remitteringarna används till investeringar. (Se diagram 4). Även remitteringar som används till konsumtion kan utgöra ett viktigt bidrag till utveckling (UNDP 2009, s 74). En anledning till att man börjat se mer optimistiskt på remitteringars bidrag till utveckling är enligt Carling att man har börjat betrakta 'konsumtion' av sjukvård och utbildning som investeringar i mänskligt kapital (Carling i Castles & Wise 2008, s 45). Om det går att tolka remitteringar till mat/kläder som "presenter", är det tydligt att remitteringar som används för att betala för hälsovård (69,96 procent) och utbildning (25,93 procent) kan utgöra ett viktigt bidrag till utveckling, på familjenivå såväl som för det mottagande samhället i allmänhet.

Diagram 4: Hur används pengarna som du skickar?

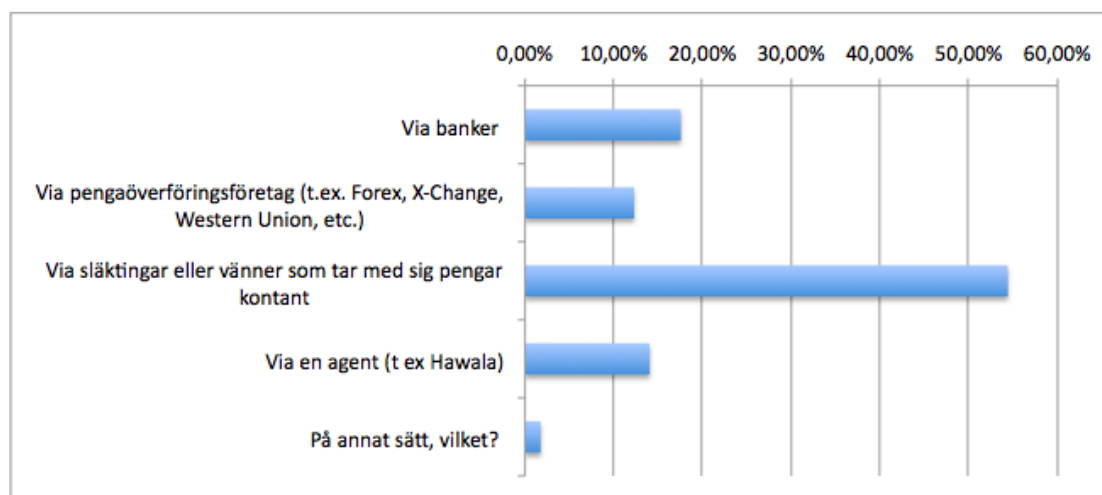


Knappt en fjärdedel uppger att de har skickat pengar till välgörenhet eller till en organisation.

Hur skickas pengarna?

Det absolut vanligaste sättet att skicka pengar är att skicka kontant med en släkting eller bekant. Om man räknar in överföringar via Hawala-systemet, så skickas över sjuttio procent av remitteringarna via informella kanaler. Informella kanaler ska inte förväxlas med illegala: att skicka pengar via en Hawala-agent är lagligt i Sverige.¹ Tio respondenter (17,54 procent) anger att de brukar skicka pengar via bank. Global Utmaning har gjort en undersökning av remitteringskanaler från Sverige till Irak och Turkiet. Resultatet av undersökningen presenteras i kapitel 5.

Diagram 5: Hur skickar du främst pengar till ditt hemland?



Remitteringar och transnationella band

Teorier om remitteringsbenägenhet brukar traditionellt hämtas från nationalekonomin. En klassisk studie av interna remitteringar i Botswana (Lucas och Stark 1985) beskriver motiven att remittera som en blandning av altruism (att hjälpa familj och släktingar där hemma) och egenintresse (av att t ex försäkra sig om att få arva). Ett ytterligare makroekonomiskt motiv har antagits vara att remitteringar är en slags försäkring. Att en eller flera medlemmar i hushållet migrerar kan vara en del av en hushållsstrategi för att försäkra sig mot risker: om skörden slår fel kan familjen leva på remitteringar från staden eller utlandet (Se Rapoport och Docquier 2006 för en översikt).

Carling (2008) menar att det är olyckligt att forskningen om remitteringar har varit så starkt fokuserade på att testa hypoteser om altruism vs. egenintresse. Det är, enligt Carling, viktigt att ta hänsyn till vilken kontext som migrationen sker i. Till exempel gör skillnader i migranternas planer på att återvända och band till hemlandet det svårt att generalisera om remitteringsmönster och -motiv. Detta gör det relevant att knyta forskning om remitteringar till ett transnationellt perspektiv (Faist 2000, Faist 2007, Levitt 2001, Levitt & Sorenson 2004).² I detta perspektiv ligger fokus på de band som skapas mellan ursprungs- och värdlandet, och på migranternas roll i att skapa och upprätthålla dessa band.

I den här undersökningen har vi därför ställt frågor om respondenternas band till hemlandet: om planer på att återvända, om besök i hemlandet och om medlemskap i en förening för landsmän. Det verkar finnas starka samband mellan dessa transnationella indikatorer och remitteringsbenägenhet.

Väldigt få respondenter uppger att de "planerar att flytta till mitt eller mina föräldrars hemland i

¹ Finansinspektionen har dock uppmärksammat att flera Hawala-banker inte följer lagar som gäller bokföring och regler om vilken information om betalaren som bankerna är skyldiga att registrera. Se Finansinspektionen Dnr 08-9180 2008-09-24 "Regelefterlevnaden av förordning 1781/2006 om information om betalaren som ska åtfölja överföringar av medel" och DN 2008-06-11.

² Se också Bo Malmberg och Charlotta Hedbergs litteraturöversikt "Migration och utveckling" (Malmberg och Hedberg 2009).

framtiden”, de allra flesta planerar att stanna permanent i Sverige. Inte oväntat var benägenheten att remittera mycket högre bland de som har planer på att återvända: 9 av 10 respondenter som planerar att återvända remitterar.

Bland de som har besökt sitt eller sina föräldrars ursprungsland minst en gång under de senaste fem åren är andelen som remitterar 60,6 procent. Bland de som inte har besökt sitt ursprungsland alls är det bara 33,3 procent som uppger att de har skickat pengar till familj eller släktingar.

Enbart 22,8 procent av respondenterna uppgav att de är medlemmar i en förening för människor från sitt ursprungsland. Bland de som är medlemmar i en sådan förening är andelen som remitterar hög: hela 81 procent uppger att de har skickat pengar (17 av 21 respondenter) mot 46,5 procent av de som inte är medlemmar i en kurdisk förening.

Sambandet mellan vad som kan kallas “transnationella band” och remitteringar är alltså starkt. Det är dock bara en liten minoritet av kurderna som är engagerade i en kurdisk förening, och väldigt få planerar att återvända. Relationerna till hemlandet verkar istället upprätthållas med hjälp av besök: 77,2 procent uppger att de har besökt sitt eller sina föräldrars ursprungsland minst en gång under de senaste fem åren.

3 Röster om att remittera från Sverige

I syfte att få kvalitativa data om remitteringar från Sverige har Global Utmaning genomfört enskilda och gruppintervjuer med kurder i Uppsala.³ Bilden som förmedlas av de som intervjuats är av Uppsalabor som har nära kontakter med familj och släktingar i Irak, Syrien, Turkiet och Libanon. Man skickar sms, har telefonkort för att kunna ringa billigt, chattar på nätet, håller kontakt via Facebook och reser dit på semester.

Samtliga intervjuade har skickat pengar till sin familj eller släktingar i ursprungslandet. Det typiska svaret på frågan om det är vanligt att kurder skickar hem pengar till familj och anhöriga är "Det är vanligt, det är något som alla gör". En del skickar då och då, andra vittnar om mer regelbundna remitteringar:

"För att nämna ett exempel: För två år sedan dog min bror. Han hade fem barn. Vi är tre bröder här i Sverige, nu skickar vi 1000 kronor per månad till hans familj, regelbundet. Där finns inga socialbidrag." En annan säger: "Det är som lön för dem, varje månad ett visst belopp som de får.". Tyvärr har ingen intervju kunnat genomföras med någon som aldrig skickat pengar.

"De behöver mediciner, det är det som kostar" - om hur remitteringar används

I Global Utmanings enkätundersökning uppger sjuttio procent av de som skickar pengar att remitteringarna används till att betala för sjukvård och mediciner. "När någon blir sjuk, då ringer dom". "När min man skickar pengar, då är det framförallt till mediciner" berättar en av de intervjuade. Ett sätt att öka remitteringars utvecklingseffekt är att möjliggöra för migranter att betala en sjukförsäkring åt sina anhöriga (Carling 2004).

"Dom tror att vi kan plocka guld på gatorna här" - om pressen att skicka pengar

Många av de intervjuade återkommer till hur viktigt stödet var till släktingarna som var kvar i Irak under blockaden. "Man skickade 100 dollar, och folk klarade sig en månad på det." Andra nämner inbörderskrigens tid i Libanon. Uppfattningen att släktingarna i Sverige borde kunna dela med sig finns kvar även sedan skillnaderna i levnadsstandard har krympt. "Det finns folk i Libanon som lätt skulle kunna ge mig pengar, men det händer inte" berättar en av de som intervjuats. "Även miljonärerna i Turkiet tror att vi har det bättre än dom" säger en annan.

Någon känner till fall där pengaströmmen har vänt: "Ja, jag känner en! Han bor här med sin fru. Han jobbar inte, och pluggar inte heller, så hans pappa är tvungen att skicka pengar från Kurdistan till honom."

Inte sällan leder pressen att skicka pengar till konflikter. En person skriver som svar på enkäten att han skickar pengar "när [det] blir gräl i familjen och min fru kräver och pressar på mig". En av de intervjuade skickar regelbundet pengar till sina svärföräldrar. De behöver ofta hjälp: "Ja ofta, det är alltid dom, aldrig vi... Det känns ibland... Vi har inte råd, men vi är tvungna. Det är jobbigt ibland."

Påverkar pressen att remittera möjligheten till integration?

Mohamad Hassan är ordförande (fp) i Arbetsmarknads- och utbildningsnämnden i Uppsala kommun. Han är själv kurd från Libanon. I en intervju undrar han om pengarna som remitteras kanske är just de resurser som annars skulle ha kunnat användas till att betala barnens medlemskap i en idrottsförening, eller ett teaterbesök. (Intervju i maj 2009).

³ Se bilaga 2 för en kort redogörelse av vilka metoder som använts.

En av de intervjuade svarar: “Nej, inte fritidsaktiviteter. Det handlar inte om pengar! Det är det att man inte tänker så. (...) Om man inte åker skridskor och skidor i Sverige... hur mycket missar man inte då? Men det finns fortfarande folk som säger “det är för kallt idag, du får inte gå till skolan”. Det är kanske inte så vanligt längre, men det händer.”

En annan familj måste göra uppoffringar för att ha råd att skicka 1500 eller 2000 kronor i månaden till föräldrar som saknar annan försörjning i hemlandet. Att de måste skicka pengar påverkar möjligheten att spara, gör det omöjligt att åka bort på semester, “att göra något jag drömmer om”.

Vi muslimer - om religiösa motiv att skicka pengar

Religiösa motiv till att skicka pengar återkommer i flera intervjuer. Man skickar pengar i samband med Ramadan och andra högtider. Det handlar om pengar till släktingar, men också om behövande utanför familjen. En av de intervjuade berättar hur hon tillsammans med sin mamma hedrat sin nyss avlidne pappas minne genom att skicka pengar till en morbror i Erbil i Irak. “Min morbror i Erbil, han bor nära kastellet och där finns det ett område där det bor många fattiga. (...) Så han köpte kött och gick dit och delade ut det.” “Jag vet inte om ni gör det, men när någon dör, då försöker man göra något gott.”

En annan anledning att skicka pengar är att man har fått ett nytt jobb, eller kanske klarat en viktig tenta. “Vi har den traditionen, om man har haft tur så ska man vara tacksam, så ska man avsätta lite pengar till folk som behöver det.”

“Uppsala-kliniken” och andra kollektiva remitteringar

Forskningen om remitteringars möjligheter att bidra till utveckling och fattigdomsbekämpning har ägnat särskild uppmärksamhet åt gemensamma eller kollektiva remitteringar. Det klassiska exemplet är så kallade “Home Town Associations” i USA: latinamerikanska invandrare som samlar in pengar till en skola eller en ny fotbollsplan i hembyn (UNDP 2009, s 81). Möjligheten för föreningar att ansöka om sk 80/20 stöd kan underlätta sådana kollektiva remitteringar från Sverige. I slutet av 1990-talet samlade kurder i Uppsala in pengar till en vårdcentral i Halabja i irakiska Kurdistan. Uppsala-kommittén för kurdernas mänskliga rättigheter⁴ samlade in ungefär 35 000 kr, 135000 kronor kom från Forum Syd (UKMR 2010). Vårdcentralen stod klar 2000, och lär fortfarande kallas “Uppsala-kliniken” (gruppintervju Svensk-kurdiska föreningen 10 januari 2010).

Det är vanligt att man samlar in pengar i samband med politiska oroligheter: “Om det händer något, då samlar vi också in pengar, bland alla kurder. (...) Vid stridigheter... vi samlar in till de som blir arresterade, till deras familjer.”,

Ett exempel är oroligheterna i de kurdiska områdena kring staden Kamishli i Syrien 2004. Svensk-kurdiska föreningen var då med om att samla in pengar. “2004 i Kamishli... alla, inte alla men nästan alla, de flesta kurder i Uppsala samlade in pengar till de dödades familjer och till de arresterades familjer. Man går till de man känner och ber om pengar kontant, sen försöker man hitta någon som kan åka dit, som kan åka en säker väg”.

Några skickar regelbundet bidrag till ett lokalt parti i staden Nusaybin i sydöstra Turkiet.

4 En del av Svensk-kurdiska kommittén för Kurdernas Mänskliga Rättigheter.

4 Irakiska Kurdistan – bortom remitteringar

Irak är möjligen en av de främsta mottagarna av remitteringar från Sverige. Människor födda i Irak utgör Sveriges andra största invandrargrupp. Nästan hundra tusen personer som är födda i Irak bor i Sverige. Irak är med sina omfattande oljetillgångar i grunden ett rikt land, men med en i stora delar fattig befolkning. Inom ramen för detta projekt genomfördes en studieresa till Erbil, huvudstad i den kurdiska regionen, och Suleymani, en viktig kurdisk universitetsstad. En särskild rapport från resan skrevs den 13 december. I den rapporten sammanfattas intryck och slutsatser från intervjuer med ett 40-tal personer med anknytning till Sverige från de nordirakiska/kurdiska städerna Erbil, Suleymani och Kirkuk.

I det här avsnittet görs först en sammanfattning av studieresan. Därefter kommer en mer utförlig redogörelse för resultaten av en enkätundersökning som genomfördes i staden Suleymani.

Under 1990-talet var remitteringar från Sverige avgörande för många familjers försörjning i kurdiska norra Irak. Sedan 2003 upplever ekonomin i den kurdiska regionala regeringens område en enastående tillväxt. I irakiska Kurdistan levde människor tidigare månad för månad på de pengar som släktingar utomlands kunde bidra med. Idag tar de istället emot remitteringar av ett annat slag: sociala remitteringar. Sociala remitteringar är överföringar av normer och värderingar, av förhållningssätt och kunskaper (Levitt 2001). Människor med släktingar i Sverige berättar om överföringar av annorlunda sätt att klä sig, om nya sätt att uppfostra barn, av förändrade synsätt på förhållandet mellan män och kvinnor. Återvändande migranter tar med sig skandinavisk organisationskunskap, horisontellt ledarskap, och, synligt i gatubilden: en spirande europeisk cafékultur med nya träffpunkter för ungdomar. En anekdotisk illustration av de sociala remitteringarna från Sverige är att det nu finns två svenska semesterbyar i norra Irak, med timrade stugor och till och med en skidlift.

Många Sverige-kurder har bott i Sverige i flera årtionden och talar utmärkt svenska. De som återvänt permanent är i regel välintegrerade och många återfinns på viktiga positioner inom näringslivet och i politiken. Många är angelägna om att upprätthålla banden till Sverige. "Vi letar hela tiden efter sätt att binda ihop vår båda länder" sa till exempel Mahabat, ingenjör med examen från Chalmers som just hade återvänt från Göteborg tillsammans med sin man. Öppnandet av ett honorärkonsulat i Erbil är ett utmärkt första steg för att utnyttja denna resurs. Det officiella besök som efterfrågades i Global Utmanings rapport från december förverkligades i och med utrikesministerns besök i Erbil i februari 2010.

Det är säkerheten och den växande ekonomin som är den viktigaste drivkraften för återvändande till norra Irak. En slutsats av de intervjuer som genomfördes är dock att återvändandet av irakier från Sverige skulle kunna underlättas på olika sätt. Svårigheter för barn och ungdomar som har vuxit upp i Sverige att anpassa sig till vardagen i Erbil eller Suleymani återkom i intervjuerna. "Att skolsystemet är så dåligt - det är det som är det största hindret för att återvända," berättade Narin Akreyi som är ordförande i en förening för kurder som har återvänt från Sverige. En svenska skola efterfrågades av många. Viktigt är också att återvändande får möjlighet att utnyttja de kunskaper och den kompetens som de har skaffat sig under åren i exil. Den kurdiska regionala regeringen behöver bli bättre på att ta tillvara på den potentiella 'brain gain' som återvändare utgör.

Säkerhetssituationen, och därmed de ekonomiska möjligheterna, ser som bekant mycket annorlunda ut i andra delar av Irak. Mycket tyder på att remitteringar från Sverige används för att finansiera migration till Sverige från södra Irak. Det kan ske genom att släktingar i Sverige hjälper till att betala för resan till Sverige, eller genom att nyanlända asylsökande skickar hem pengar som de har lånat. Resan till Sverige

måste oundvikligen göras med hjälp av människosmugglare, eftersom potentiella asylsökande inte beviljas visum. Minst tio tusen dollar kostar det att ta sig till Sverige, ibland så mycket som tjugo tusen.

Det är rimligt att anta att pressen att skicka hem pengar för att betala tillbaka lån påverkar de asylsökandes första tid i Sverige, inte minst när det gäller val av bostadsort och trångboende. Det är inte en särskilt vild gissning att pressen att snabbt kunna betala av lån driver många till att jobba svart. En av de intervjuade i Erbil hade avvisats från Sverige. Han tyckte att han hade tur som fick jobb av en landsman på ett internetkafé i Stockholm. "Jag jobbade tolv timmar om dagen, ibland 14. För nio tusen kronor i månaden. Men de flesta andra som jag kände hade det sämre: de jobbade som städare, eller på restauranger."

Också möjligheten att återvända påverkas av om den asylsökande har tvingats ta lån för att ta sig till Sverige. I en intervju med Klaus Dünnhapt, internationell chef för den tyska enskilda organisationen AGEF, bekräftar han att de flesta som får avslag på sina asylansökningar återvänder djupt skuldsatta. Den engångssumma som avvisade asylsökande får från Sverige räcker inte långt, och motiverar ingen att återvända. Enligt Dünnhapt skulle det vara bättre om Sverige investerade i projekt för att hjälpa återvändare att få jobb. "Många vill tillbaka, men de kan inte. De kanske har sålt sitt hus, de har skulder till alla de känner. Och inget jobb".

Starka band till Sverige - resultat av en enkätundersökning i Suleymani

Resultaten av en enkätundersökning som genomfördes bland deltagare på en konferens i Suleymani⁵ tyder på att det finns starka band mellan den här staden i irakiska Kurdistan och Sverige. I undersökningen uppger 28 personer eller 42,4 procent att de har släkt i Sverige. Av dem var det nio personer eller drygt 30 procent som uppgav att de tagit emot pengar från sina släktingar i Sverige. Sverige var det land som överlägset flest tagit emot pengar ifrån, följt av Storbritannien (3 personer), Norge, (2 personer), Tyskland (2 personer), Nederländerna (en person) och USA (en person).⁶

Hälften av de som tagit emot pengar från släktingar utomlands hade gjort det förra året eller tidigare. Detta stämmer överens med resultaten från undersökningen i Uppsala om att remitteringarnas betydelse har minskat. Den vanligaste summan som tagits emot var 1000 till 2000 svenska kronor, och 1000-5000 eller 5000-10000 kronor under det senaste året. Tre personer uppgav att de tagit emot mer än 30000 kronor under det senaste året.

Vilka är det som skickar hem pengar? Ett slående resultat från denna undersökning är att överföringarna inom samma generation, det vill säga mellan syskon, dominerar. Hela 47 procent av de som hade tagit emot pengar från släktingar utomlands hade fått pengar från ett syskon. Ytterligare 15 procent uppgav att de tagit emot pengar från sin svägerska, det vill säga från sin brors fru. Bara två personer uppgav att de tagit emot pengar från sina föräldrar eller sina barn. En möjlig tolkning är att detta är ett utslag av möjligheten för asylsökande från norra Irak att återförenas sig med sin kärnfamilj i Europa. Åldern på de som deltog i enkäten kan vara en förklaring till att det inte finns så många "gamla mamma" som tar emot ekonomiskt stöd från sina barn bland de svarande.

På frågan om hur pengarna har använts svarar över 40 procent att de gått till mat och kläder. 20 procent anger att pengarna använts till att täcka olika former av boendekostnader: till att betala hyra eller bygga

⁵ Konferensen anordnades av Socialdemokraterna i Stockholms län med finansiering från Olof Palmes Internationella Centrum. Deltagarna på konferensen var medlemmar i socialdemokraternas lokala systerparti PUK. Deltagarna på konferensen kan inte anses vara representativa för befolkningen i Suleymani. PUK är i och för sig på många sätt fortfarande ett massparti, men deltagarna på konferensen tillhörde ändå förmodligen i relativt välbetald elit i Suleymani. Bland annat den höga andelen högutbildade bland de som svarade på enkäten tyder på detta. Männerna var i majoritet av de som deltog på konferensen, och det avspeglade sig i svaren på enkäten: 64,8 procent av de som svarade var män och 35,2 procent var kvinnor.

⁶ Eftersom enkäten inte innehöll någon fråga om hur många som hade släktingar i andra länder, säger detta dock inget om hur stor andel av de som har släktingar i t ex Norge som tar emot remitteringar därifrån.

hus. Bara två personer uppgav att pengarna gått till att betala tillbaka lån.

Det vanligaste var att ta emot pengar kontant från släktingar eller vänner på besök, men drygt 20 procent uppgav att de använt sig av ett överföringsbolag som Western Union. Lika många hade använt sig av en Hawala-agent.

En stor majoritet bland deltagarna i undersökningen verkar ha en mycket positiv bild av Sverige: hela 74,6 procent skulle gärna vilja bosätta sig i Sverige. Den vanligaste anledningen är att man vill studera i Sverige (67,3 procent). Man kan ana att de som själva har släktingar i Sverige har en mer nyanserad bild av landet i norr: av dem var det "bara" 64,3 procent som skulle vilja bosätta sig i Sverige, mot 85,7 procent av de som inte har släktingar i Sverige. Både Sveriges ekonomiska och politiska situation framstod som mindre attraktiv för personer med släkt i Sverige. Här finns också en intressant skillnad mellan män och kvinnor. En tredjedel av männen skulle inte vilja bosätta sig i Sverige, men enbart en femtedel av kvinnorna är negativt inställda till att bo i Sverige.

Kanske inte helt oväntat har de som har släktingar i Sverige, men som inte tagit emot pengar från dem, en mycket mindre positiv syn på Sverige än andra. "Bara" 60 procent av dem skulle vilja bosätta sig i Sverige. Detta ska jämföras med de som har tagit emot pengar från släkt i Sverige: av dem skulle 75 procent vilja bosätta sig i Sverige. Två av dem som visserligen har släktingar i Sverige, men som aldrig fått pengar från dem, hade tagit emot remitteringar från andra länder (från Norge respektive Tyskland).

Remitteringarna har främst använts till mat och kläder (42,9 procent) följt av köp eller byggande av hus (19 procent). Sjukvård och mediciner var tredje vanligaste användningsområdet. Bara två personer uppgav att pengarna använts för att betala tillbaka lån. Det är dock inte säkert att frågan "Har du eller någon i din familj tagit emot pengar från släktingar eller andra i Sverige/i utlandet" uppfattas inkludera pengaöverföringar för att betala tillbaka lån.

5 Kostnaden för att skicka pengar från Sverige

I det här avsnittet presenteras resultaten av en undersökning att remittera pengar i två av Sveriges viktigaste migrationskorridorerna. Vi har undersökt transfereringskanalerna mellan Sverige och Turkiet samt mellan Sverige och Irak. Global Utmanings undersökning är den första undersökning av transfereringskostnader som har gjorts i Sverige.⁷

Bakgrund

När remitteringars potential att bidra till utveckling började uppmärksammas, hamnade frågan om transfereringskostnader i strålkastarljuset. Den Globala Kommissionen om Internationell Migration konstaterade att det kunde kosta så mycket som 25 procent av summan att skicka pengar (GCIM 2005, s 27). Sedan början av 2000-talet har en rad aktörer arbetat för att sänka transfereringskostnaderna.

Det brittiska biståndsorganet DfID lade år 2005 upp en sida på Internet www.sendmoneyhome.org där migranter kan jämföra priser och söka sig fram till det bästa alternativet för att skicka pengar legalt. Sidan har fått mycket uppmärksamhet, och liknande sidor har lagts upp i andra länder. (Till exempel www.remesas.org i Spanien och <http://www.geldtransfair.de/> i Tyskland). Transfereringskostnaderna varierar stort mellan olika länder inom EU. Det spanska centret för remitteringsforskning remesas.org konstaterar i en jämförelse publicerad i februari 2009 att transaktionskostnaderna varierar stort inom EU. De är nästan dubbelt så höga i Tyskland (13,1%) som i Spanien (7,79%) (remesas.org 2009). Tyvärr ingick inte Sverige i studien.

I juli 2009 ställde riksdagsledamoten Carina Hägg (s) en fråga till finansmarknadsminister Mats Odell (2008/09:1123) om vad Sverige gör för att sänka transfereringskostnaderna för remitteringar från Sverige. Odell utlovade att ta initiativ till en dialog med de olika aktörer som finns på den svenska remitteringsmarknaden, men någon sådan har ännu inte genomförts.

Förutom att sänka transaktionskostnaderna är det från ett policyperspektiv viktigt att hitta sätt att uppmuntra användningen av formella kanaler, och se till att remitteringar förs in i det mottagande landets finansiella institutioner (Carling 2005).

Global Utmanings undersökning

Global Utmanings undersökning genomfördes under två veckor i oktober 2009 av journalisten Jindar Erdal Toprak. Jindar Erdal Toprak har ett stort kontaktnät bland kurder i Sverige, och talar såväl de två kurdiska språken kurmanji och sorani som turkiska. Undersökningen bygger på intervjuer med sammanlagt 118 personer från norra/turkiska och södra/irakiska Kurdistan bosatta i 15 olika svenska städer. Intervjuerna har skett i samband med möten och andra aktiviteter, samt via telefon, e-post och msn. De intervjuade tillfrågades om hur ofta de har skickat hem pengar, och vilka kanaler de har använt sig av: banköverföring, Hawala-agent, Western Union/Forex (eller liknande) eller kontant med hjälp av en vän eller släkting. Kostnaderna för att skicka pengar från Stockholm till Bagdad och Erbil i Irak samt från Sverige till Istanbul och Diyarbakir i Turkiet har kartlagts (se nedan).

I korridoren Sverige – Irak var det ungefär lika vanligt att skicka pengar privat, det vill säga att be någon ta med sig pengar kontant som att använda sig av en Hawala-agent. 40 personer av de som tillfrågades eller 87 procent hade skickat pengar kontant med vänner eller bekanta, och 44 personer (95 procent) hade använt sig av en Hawala-agent. Särskilt de som uppgav att de skickat pengar många gånger hade gjort överföringar via en Hawala-agent. Bara 13 personer hade någon gång använt sig av överföringsföretaget Western Union, och då bara vid något enstaka tillfälle. Ingen svarade att man fört

⁷ Se dock Engdahl (2008) för resultat av en enkätundersökning som innehåller frågor om bl a remitteringskanaler.

över pengar via en svensk bank.

Undersökningen visar att det också i korridoren Sverige-Turkiet är vanligt att skicka pengar kontant med vänner eller släktingar. 44 av 61 tillfrågade eller 72 procent hade skickat pengar på det sättet. 59 procent hade skickat pengar med MoneyGram (22 personer) eller Western Union (14 personer). I korridoren Sverige-Turkiet har dock också en svensk bank, Swedbank, lyckats etablera sig. 11 procent uppgav att de hade skickat pengar från Sverige till Turkiet med Swedbank. Också när det gäller att skicka pengar med hjälp av en Hawala-agent skiljer sig mönstret mellan destinationerna: ingen av de som skickat pengar från Sverige till Turkiet uppgav att de använt sig av en Hawala-agent, vilket alltså hela 95 procent av de som skickat pengar till Irak hade gjort.

En viktig anledning till att så många väljer att skicka pengar kontant eller via Hawala agent är att pengaöverföringsföretagen och bankerna fortfarande är mycket dyrare. Jîndar Erdal Topraks kartläggning redovisas i rutorna 1 och 2 nedan. Det är lätt att se varför ingen i undersökningen valt att skicka pengar till Irak via banken: när undersökningen gjordes tog Swedbank hela 450 kronor för att skicka 1000 kronor till Erbil, eller 45 procent av beloppet. Att skicka pengar med en Hawala-agent är betydligt billigare. Enligt de uppgifter som samlades in för undersökningen tar alla agenter 6 procent, men om man skickar större summor, över 2000 USD, så kan man komma överens om en lägre procentsats. Agenter hittas via telefon och är inte svåra att hitta, spridningen sker oftast via mun till mun.

Tabell 1. Kartläggning av kostnader för pengaöverföringar från Sverige till Irak

Överföringsmetod	% av		% av		Snabbhet
	1.000 kr	beloppet	5.000 kr	beloppet	
Western Union	190 kr	19%	340 kr	7%	samma dag
Western Union (nästa dag)	70 kr	7%	140 kr	3%	nästa dag
Swedbank	250 kr	25%	250 kr	5%	2 till 4 dagar
Swedbank (express)	450 kr	45%	450 kr	9%	nästa dag
Agent	140 kr	14%	290 kr	6%	samma dag
Forex - Moneygram	150 kr	15%	370 kr	7%	samma dag

Tabell 2. Kartläggning av kostnader för pengaöverföringar från Sverige till Turkiet

Överföringsmetod	% av		% av		Snabbhet
	1.000 kr	beloppet	5.000 kr	beloppet	
Western Union	190 kr	19%	340 kr	7%	samma dag
Forex - Moneygram	150 kr	15%	370 kr	5%	samma dag
Swedbank	250 kr	25%	250 kr	5,00%	2 till 4 dagar
Swedbank (express)	450 kr	45%	450 kr	9%	nästa dag

De höga avgifterna för överföring av små summor är särskilt kännbara. De drygt hundra personer som Jîndar Erdal Toprak intervjuade uppgav att de brukade skicka högst 2000 kronor per tillfälle.

6 Gåvor från internationella migranter och andra svenskar

En utgångspunkt för projektet “Transnationella band” var att söka svar på frågan “Hur mycket pengar skickar invandrare i Sverige till sina ursprungsländer?”. I en första delrapport från projektet konstaterade Global Utmaning att det saknas aktuell statistik över remitteringar från Sverige. Den statistik över remitteringar från Sverige som hämtas ur den svenska betalningsbalansstatistiken och rapporteras till IMF bygger enligt uppgift från SCB på uppskattningar gjorda på basis av uppgifter som samlades in år 2002, alltså för åtta år sedan. SCB kommer inte att uppdatera statistiken under 2010 (mejl från SCB 3 mars 2010).⁸

Global Utmaning har, i samarbete med forskaren Charlotta Hedberg och professor Bo Malmberg vid Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, tagit initiativ till att undersöka andra källor till empiriskt baserad kunskap om remitteringar från Sverige.

En sådan möjlig källa är Statistiska centralbyråns årligt återkommande undersökningar om hushållens ekonomi (HEK). HEK innehåller en fråga om huruvida den intervjuade har “Erhållit gåva/ekonomiskt stöd från anhörig/släkt värd över 5000 kr”. Den intervjuade uppmanas också uppge “Sammanlagt värde av erhållen gåva/stöd”.

Preliminära resultat av en första översiktlig analys av data från HEK 2007 presenteras i en bilaga till rapporten.

⁸ Enligt SCB kommer dock IMF:s nya betalningsbalansmanual (BPM6) som ska implementeras inom kort att ställa krav på finare fördelning av remitteringar, vilket förmodligen kommer att leda till att SCB ersätter befintliga skattningar.

7 Slutsatser: fem rekommendationer

Mer forskning behövs

Den här studien har inte kunnat ge något fullständigt svar på frågan “Hur mycket pengar skickar migranter i Sverige till sina ursprungsländer?”. Tyvärr kvarstår den brist på aktuell och tillförlitlig statistik om de summor som remitteras från Sverige som konstaterades i den första delrapporten i juli 2009. Vi hoppas att den här rapporten visar att det trots detta går att säga en hel del om remitteringar från Sverige. Det finns alternativa källor till empirisk kunskap om hur internationella migranter i Sverige ger gåvor och ekonomiskt stöd. Global Utmaning har i samarbete med Bo Malmberg och Charlotta Hedberg börjat gräva i data från SCB:s undersökning om hushållens ekonomi. De preliminära resultat som presenteras i bilaga 1 visar på intressanta skillnader mellan inflyttade och infödda svenskar, och mellan nyanlända och de som bott längre i Sverige. Det behövs mer forskning med utgångspunkt i den statistik som finns.

Ta tillvara diasporagrupperns vilja att bidra

Global Utmanings undersökning av kurder i Uppsala påminner om att benägenheten att skicka remitteringar inte är en enkel funktion av remittörernas inkomst: ålder och kön spelar in, och inte minst de transnationella band som finns mellan människor i Sverige och deras ursprungsländer. Starka band förbinder Sverige med länder som Irak, Bosnien-Herzegovina och Somalia. Kurderna i Uppsala har samlat in betydande belopp till gemensamma projekt. De utgör ett exempel på en diasporagrupperns vilja att bidra till utveckling i ursprungslandet som Sverige måste bli bättre på att ta tillvara. Möjligheten att söka stöd utöver egeninsatsen behöver kompletteras med insatser för stärka diasporagrupperns kompetens och kapacitet att bedriva utvecklingsprojekt.⁹

Sänk kostnaderna för att skicka pengar från Sverige

Det råder något av en konsensus om att transaktionskostnaderna från Sverige kan och bör sänkas (se bland andra Sida 2010 och Nordiska Afrikainstitutet/Engdahl 2009). Vår undersökning av remitteringskanalerna som förbinder Sverige med Irak och Turkiet visar att möjligheterna att skicka pengar på ett snabbt och prisvärt sätt genom formella och lagliga kanaler varierar stort. Jämförelser med andra europeiska länder visar att politiska åtgärder kan sänka transaktionskostnaderna. Sedan propositionen “Gemensamt Ansvar“ antogs av riksdagen 2003 har det varit ett mål för Sveriges politik för global utveckling att sänka transaktionskostnaderna. Det är dags att gå från ord till handling.

Problematisera remitteringar

De människor som intervjuats för den här studien vittnar om att det är något naturligt och självklart att skicka pengar till familj och släktingar, ibland också en del av en religiös övertygelse. Samtidigt är det inte konfliktfritt att slitas mellan anhörigas förväntningar och försöken att klara vardagen i Sverige, att kanske någon gång “göra något jag drömmer om“. Särskilt tung kan bördan att remittera vara för de som nyss anlänt till Sverige. Pressen att skicka hem pengar kan påverka var nyanlända väljer att bosätta sig och vilken tid och kraft de kan ägna åt att till exempel lära sig svenska. Här behövs mer kunskap.

⁹ Sida tar upp detta i sitt Underlag till policy om migrationsfrågor inom svenskt utvecklingssamarbete (Sida 2010). Global Utmaning har genom Lisa Pelling ingått i en extern referensgrupp inför framtagandet av underlaget till policy.

Uppmärksamma sociala remitteringar

Har remitteringar en potential att bidra till utveckling i Irak? En slutsats som kan dras av den här rapporten är att såväl den irakiska diasporan som irakier som återvänder från exilen kan utgöra en viktig resurs för landets utveckling. Utmaningen är att understödja sociala remitteringar: göra det möjligt för återvändare att få ett arbete som motsvarar deras kvalifikationer, och underlätta för dem att upprätthålla kontakt och fungera som länk med Sverige och andra tidigare värdländer. Ett slående resultat från undersökningen i den kurdiska staden Suleymani som redovisas i den här rapporten är den positiva bild som människor har av Sverige. Sverige bör gripa detta historiska tillfälle att fördjupa våra relationer och vårt utbyte.

8 Referenser

Alakom, Rohat (2007): *Kurderna : fyrtio år i Sverige (1965-2005)* ISBN 91-976363-1-2. Skarpnäck: Serkland, 2007.

Blom, Svein och Kristin Henriksen (red) (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006. Rapport 2008/5*. Statistics Norway. Oslo

Carling, Jørgen (2008): The determinants of migrant remittances. *Oxford Review of Economic Policy*, 24(3), 582-599.

Carling, Jørgen (2008): "Interrogating Remittances: Core Question for Deeper Insight and Better Policies" s 43-64 i Castles, Stephen and Delgado Wise, Raúl (editors) (2008): *Migration and Development: Perspectives från the South*. IOM.

Carling, Jørgen (2005): *Migrant remittances and development cooperation*. PRIO Report I/2005, Oslo.

Carling, Jørgen (2004): *Policy options for increasing the benefits of remittances*. Geneva, 27 September —1 October 2004. www.prio.org

Carling, Erdal, Horst & Wallacher (2007): *Legal, Rapid and Reasonably Priced? A Survey of Remittance Services in Norway*. The International Peace Research Institute (PRIO), Oslo, August 2007.

Engdahl, Mattias (2009): "Migrant Remittances : An Overview of Global and Swedish Flows" in *Policy Notes 2009/5*. The Nordic Africa Institute.

Engdahl, Mattias (2008): *Remitteringar från Sverige till utlandet : Kartläggning av den svenska remitteringsmarknaden*. Uppsala: Nationalekonomiska institutionen.

Faini, Riccardo (2006): *Remittances and the Brain Drain*. IZA DP No. 2155.

Faist, Thomas (2000): *Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture*. *Ethnic and Racial Studies*, 23(2), 189-222.

Faist, Thomas (2007): *Transnationalism and Development(s): Towards a North-South Perspective*. *Migration Letters*, 4(2), 183-199.

Global Commission on International Migration (GCIM) (2005): *Migration in an Interconnected World: New Directions and Actions*. In United Nations (Ed.): *Global Commission on International Migration*.

Holst, Elke; Schäfer, Andrea & Schrooten, Mechthild (2008): "Gender, Migration, Remittances : Evidence från Germany," SOEP papers 111, DIW Berlin, The German Socio-Economic Panel (SOEP).

Koopmans, Ruud med Paul Statham, Marco Giugni & Florence Passy (2005): *Contested Citizenship : Immigration and Cultural Diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press 2005.

Levitt, Peggy, & Schiller, Nina. G. (2004): *Conceptualizing simultaneity: A transnational social field*

perspective on society. *International Migration Review*, 38(3), 1002-1039.

Levitt, Peggy (2001): *The Transnational Villagers*. Berkeley and Los Angeles, California. University of California Press.

Levitt, Peggy and Nyberg Sorenson, Ninna (2004): "Global migration perspectives: The transnational turn in migration studies" in *Global Migration Perspectives*, No. 6. Global Commission on International Migration. From www.gcim.org

Lucas, Robert E B, & Oded Stark (1985): Motivations to Remit - Evidence from Botswana. *Journal of Political Economy*, 93(5), 901-918.

Malmberg, Bo och Hedberg, Charlotta (2009): *Migration och utveckling : Litteraturöversikt. Underlag till policyarbete*. Sida.

Martin, Susan (2007): "Women, Migration and Development" in *Transatlantic Perspectives on Migration*, Policy Brief #1. Institute for the Study of International Migration, Walsh School of Foreign Service, Georgetown University.

Moré, Iñigo i samarbete med Alfonso Echazarra de Gregorio, Bouchra Halloufi och Ramona Petru (2008): *Cuantificación de las remesas enviadas por mujeres inmigrantes desde España*. Madrid 2008.

Niimi, Yoko, Ozden, Caglar and Schiff, Maurice (2008): *Remittances and the Brain Drain: Skilled Migrants Do Remit Less*. Institute for the Study of Labour (IZA). Discussion Paper No. 3393, mars 2008.

Orozco, Manuel, B. Lindsay Lowell, & Johanna Schneider (2006): "Gender-Specific Determinants of Remittances: Differences in Structure and Motivation," report prepared for the World Bank Group, Gender and Development Group, PREM.

Østergaard-Nielsen, Eva (2003): *Transnational Politics: Turks and Kurds in Germany*. New York: Routledge.

Page, John & Sonia Plaza (2006): *Migration remittances and development: A review of global evidence*. *Journal of African Economies*, 15, 245-336.

Rapoport, Hillel & Docquier, Frédéric (2005): *The Economics of Migrants' Remittances* (mars 2005). IZA Discussion Paper No. 1531.

Stryjan, Miri (2007): *Att skicka pengar till hemlandet: En studie av remitteringsmotiv bland somaliländare i Sverige*. Stockholms universitet: Nationalekonomiska institutionen.

UNDP (2009): *Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human mobility and development*. Palgrave Macmillan, New York.

Uppsala-kommittén för kurdernas mänskliga rättigheter (UKMR) (2010): hemsida <http://www.angelfire.com/az/balambo/kandil.html>

Wahlbeck, Östen (2002): "The concept of diaspora as an analytical tool in the study of refugee communities" in *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 28, No. 2: 221-238 April 2002.

Världsbanken (2007): Bilateral Remittances Corridor Analysis (BRCA) : Research Guidelines. Financial Market Integrity (FPDFI), The Financial and Private Sector Development Vice-Presidency. Updated Version: September, 2007. Document for Consultation

Bilaga 1:

En analys av inflyttade och andra svenskars stöd till anhöriga

Lisa Pelling
Charlotta Hedberg
Bo Malmberg

SCB:s årliga undersökning om hushållens ekonomi (HEK) kan användas för att göra en skattning av remitteringar från Sverige. Följande är en beskrivning av de preliminära resultaten från en första översiktlig analys av data från HEK 2007. Vår analys visar att det verkar finnas signifikanta skillnader när det gäller att ge och ta emot gåvor mellan inrikes och utrikes födda personer i Sverige, mellan olika åldersgrupper samt mellan hushåll med olika inkomstnivå.

HEK innehåller en fråga om huruvida den intervjuade har "Givit gåva/ekonomiskt stöd från anhörig/släkt värd över 5000 kr". Den intervjuade uppmanas också uppge "Sammanlagt värde av erhållen gåva/stöd". HEK innehåller uppgifter från intervjuer med ett representativt urval av samtliga hushåll och personer som var folkbokförda i Sverige någon gång under undersökningsåret (inkomståret). Urvalsstorleken år 2007 var ca 17 000 hushåll. Data som erhållits genom intervjuer kombineras med uppgifter om inkomster, ersättningar, bidrag och skatter från Inkomst- och taxeringsregistret (med registeruppgifter från bland annat Skatteverket, Centrala studiestödsnämnden och Socialstyrelsen). Statistiken över boende och boendeutgifter kompletteras med uppgifter från fastighetstaxeringsregistret (SCB 2009). Detta gör att det går att få en mycket bra bild av de undersökta hushållens inkomster och levnadsstandard. Det stora antalet hushåll som ingår i HEK gör det möjligt att göra avancerade analyser av undergrupper.

Vi har gjort en indelning av hushållen i olika inkomstklasser. Våra mycket preliminära resultat visar att i den lägsta inkomstklassen finns den högsta andelen av dem som ger gåvor bland dem som är födda i de fattigaste länderna. Bland svenska familjer är det de som är äldre och har höga kapitalinkomster som ger mest gåvor, medan det bland hushåll där minst en person är född i ett utvecklingsland är de hushåll med lägst inkomster som ger mest gåvor. Det finns inget entydigt samband mellan migranters inkomstnivå i värdlandet och hur mycket de remitterar (Faini, 2006, Page and Plaza, 2006). Detta är i linje med internationell forskning som visar att det är behov i ursprungslandet snarare än inkomst som avgör om man skickar remitteringar (se bl a Niimi et al 2008).

Det går också att se en skillnad mellan relativt nyanlända invandrare och de som varit längre i Sverige. En grov gruppering visar att de mest nyanlända och de som invandrade för mer än 20 år sedan remitterar minst. Detta skulle kunna tolkas som att remitteringar från Sverige avtar över tiden. Tidigare försök att empiriskt testa vad som har kallats 'remittance decay hypothesis' har gett olika resultat. Ofta har man inte inkluderat en analys av potentiella mottagare av remitteringar i analysen. En viktig anledning till att remitteringar avtar över tiden kan vara att mottagarna genom familjeåterförening inte längre befinner sig i ursprungslandet, eller har avlidit. (Carling 2008). Materialet i HEK innehåller tyvärr inga uppgifter om respondentens släktingar i ursprungslandet.

SCB:s statistik över remitteringar från Sverige redovisar inte vilka länder som remitteringarna skickas till. Eftersom det inte finns några uppgifter om remitteringsflöden till enskilda länder går det inte heller att säga något om hur remitteringsmönstret skiljer sig åt mellan olika invandrargrupper i Sverige. I den

mån som uppgifter om gåvor eller ekonomiskt stöd till anhöriga kan användas som ett mått på remitteringar kan dock materialet i HEK ge ett perspektiv på benägenheten att ge gåvor skiljer sig åt mellan människor av olika ursprung. Eftersom antalet personer från varje invandrargrupp är relativt litet är det dock svårt att generalisera för hela gruppen.

I tabellen nedan listas de tio viktigaste invandrargrupperna från utvecklingsländer i Sverige. Procentsatserna anger hur stor andel av människor födda i respektive land som enligt HEK 2007 uppger att de givit en gåva/ekonomiskt stöd värd minst 5000 kronor till en anhörig.

Tabell 1: Andel som gett gåva/ekonomiskt stöd efter födelseland

	Andel som gett gåva/ekonomiskt stöd	Antal som gett gåva/ekonomiskt stöd (> 5000 kr)	Totalt antal svarande
Irak	1,39 %	1	72
Jugoslavien	9,15 %	15	164
Iran	19,05 %	16	84
Bosnien-Hercegovina	15,06 %	25	166
Turkiet	10,00 %	9	90
Chile	20,00 %	9	45
Libanon	1,39 %	1	72
Thailand	22,41 %	13	58
Somalia	23,53 %	4	17
Syrien	0,00 %	0	39

Länderna i tabellen är listade i storleksordning efter antalet utrikes födda från utvecklingsländer i Sverige, där personer från Irak utgör den största gruppen (117 919 personer) och personer från Syrien utgör den tionde största gruppen (19 646 personer) (SCB 2010).

Tabellen innehåller både överraskningar och bekräftelser. Den största överraskningen är kanske att så få av de tillfrågade irakierna uppgav att de gett gåvor/ekonomiskt stöd. Detta motsäger resultaten från Global Utmanings enkätundersökning bland kurder i Uppsala. Bland de svarande i Uppsalaundersökningen uppger 25 procent av dem som är födda i Irak att de har skickat pengar till familj eller släktingar i sitt ursprungsland under det senaste året. Enbart en av 43 respondenter med ursprung i Iran svarar ja på samma fråga.

Sett till olika inkomstgrupper är andelen personer som uppger att de har gett en gåva eller ekonomiskt stöd till en anhörig under året inte högre än 24,6 procent (bland inrikes födda) eller 23,5 procent (bland utrikes födda) i någon grupp. Detta kan ses som en indikation på att benägenheten att remittera bland migranter i Sverige är relativt låg oavsett inkomstnivå jämfört med andra länder.

Ett flertal studier visar att migranter i andra OECD-länder remitterar betydligt mer än i Sverige. I en undersökning gjord på uppdrag av brittiska biståndsorganet DfID av hushåll som definieras som "Black and Minority Ethnic" i Storbritannien uppgav en fjärdedel av respondenterna att de remitterade (Boon 2006). De genomsnittliga summorna låg klart över 5000 SEK: det totala genomsnittet var 874 brittiska pund per remitterande hushåll och år, vilket motsvarar knappt tolv tusen svenska kronor. 'Svarta afrikaner' remitterade i genomsnitt 910 pund per år, och pakistanier 1103 pund (Boon 2006, s. 29).

I en undersökning av invandrades levnadsvillkor utförd av norska Statistisk sentralbyrå svarade ungefär hälften att de gav ekonomiskt stöd till sina familjer i hemlandet (Blom och Henriksen, eds. 2008). Bland 5000 slumpmässigt utvalda invandrare från Latinamerika i USA svarade 50 procent "ja" på frågan "Skickar du för närvarande regelbundet pengar till dina familjemedlemmar i Latinamerika?" (Bendixen 2008). Den genomsnittliga summan som skickades per gång var 325 dollar, med en genomsnittlig frekvens på 15 gånger om året, vilket ger en årlig summa på 4 875 dollar eller 32 140 kronor.

En undersökning gjord för Interamerikanska utvecklingsbankens multilaterala investeringsfond (IDB Multilateral Investment Fund) bland latinamerikanska invandrare i Spanien 2007 fann att så många som 76 procent av de tillfrågade skickade remitteringar till sina familjer och släktingar i hemlandet (Bendixen 2007). Även här är summorna relativt stora: respondenterna i undersökningen skickade i genomsnitt 270 euro tio gånger om året, eller 2700 euro per år.

Enligt data från den tyska panelundersökningen SOEP verkar dock remitteringsbenägenheten bland invandrare (utlänningar och naturaliserade invandrare) i Tyskland vara lägre än i Sverige. Ungefär 20 procent av de tillfrågade i SOEP uppgav att de gett pengar eller stöd till personer utanför sitt hushåll under det senaste året (Holst och Schrooten 2006, Holst et al 2008).

Det är vanligt att jämföra flödet av remitteringar med summan av utvecklingsbiståndet. Enligt Världsbanken är flödet av remitteringar till utvecklingsländer mer än dubbelt så stort som det officiella utvecklingsbiståndet (ODA) (se bl a Världsbanken 2009). En slutsats av materialet i HEK är att storleken på gåvor och ekonomiskt stöd från hushåll i Sverige med ursprung i utvecklingsländer inte kan mäta sig med det ekonomiska stöd som ges via det skattefinansierade utvecklingsbiståndet.

Eftersom HEK innehåller data om såväl infödda som inflyttande svenskar, kan en analys av HEK ge intressanta perspektiv på likheter och skillnader i gåvomönster mellan migranter och icke-migranter. Lennartsson m fl (2009) har visat att pengaöverföringar mellan generationer fortfarande är vanligt i Sverige, trots en välutbyggd välfärdsstat med pensioner och heltäckande barnomsorg. Lennartsson m fl visar på viktiga skillnader i gåvomönster mellan olika sociala grupper. Enligt Lennartsson m fl ger undersökningen ger stöd för antagandet att äldre personer köper till sig tid med sina släktingar. Resultaten som presenteras här är som sagt mycket preliminära. Vi planerar att publicera mer omfattande resultat i Institutet för framtidsstudiers arbetsrapportserie.

Referenser

Bendixen, Sergio (2007): Remesas de España a Latinoamérica. Resumen ejecutivo. Multilateral Investment Fund of the Interamerican Development Bank

Bendixen, Sergio (2008): Survey of Latin American Immigrants in the United States. Multilateral Investment Fund of the Interamerican Development Bank

Blom, Svein & Kristin Henriksen (eds) (2008): Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006. Rapport 2008/5. Statistics Norway. Oslo

- Boon, Martin (2006): BME Remittance Survey. London: DfID/ICM, July 2006.
- Carling, Jørgen (2008): The determinants of migrant remittances. *Oxford Review of Economic Policy*, 24(3), 582-599.
- Cohen, Robin (1997): *Global Diasporas: An Introduction*. London: UCL Press.
- Holst E, Schrooten M (2006): *Migration and Money – What Determines Remittances? Evidence from Germany*, DIW Discussion Papers no. 566 , DIW Berlin.
- Faini, Riccardo (2006): *Remittances and the Brain Drain : International Trade and Labour Economics*, Centre for Economic Policy Research (CEPR).
- Khayati, Khalid (2008): *From Victim Diaspora to Transborder Citizenship? Diaspora formation and transnational relations among Kurds in France and Sweden*. Thesis. Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier; 2008. Linköping Studies in Arts and Science, 435.
- Lennartsson, Carin, Merril Silverstein & Johan Fritzell (2009): “Generations in Swedish Families : Time-for-Money Exchanges Between Older and Younger” in *Journal of Family Issues* 2010; 31; 189.
- Niimi, Yoko, Ozden, Caglar & Schiff, Maurice (2008): *Remittances and the Brain Drain: Skilled Migrants Do Remit Less*. Institute for the Study of Labour (IZA). Discussion Paper No. 3393, mars 2008.
- Page, John & Sonia Plaza (2006) *Migration remittances and development: A review of global evidence*. *Journal of African Economies*, 15, 245-336.
- SCB (2010): *Statistikdatabasen : Utrikes födda efter födelseland 2009*.
- SCB (2009) *Hushållens ekonomi (HEK) : Beskrivning av statistiken*. HE0103 Ida Forsgren, 2009-02-19.

Bilaga 2: Metod

Urval

Vi har valt att studera kurder från norra Irak. Människor från Irak utgör Sveriges största grupp utrikes födda efter människor födda i Finland. Enligt SCBs senaste statistik är 117 919 människor i Sverige födda i Irak. Invandringen från Irak är mångfacetterad. En viktig anledning till att Global Utmaning har valt att studera gruppen kurder från Irak är att kurder brukar räknas som ett klassiskt exempel på en 'transnational community' (Koopmans et al 2003, Ostergaard-Nielsen 2001, Wahlbeck 2002, Cohen 1997). Kurder i Sverige är kända för att upprätthålla starka band med sitt hemland (Alakom 2007). Samtidigt kan kurder i Sverige användas som ett exempel på en mycket välintegrerad grupp: i valet 2006 fanns det inte mindre än 33 kurdiska kandidater på riksdagslistan, och det finns gott om namnkunniga kurdiska journalister, kulturpersonligheter och artister (Khayati 2007).

Hur gör man en undersökning bland kurder? Etnicitet registreras som bekant inte i Sverige. Att låta SCB ta fram ett slumpmässigt urval av adresser till människor födda i Irak i Uppsala hade kostat över 100 000 kr. Istället bygger undersökningen på de uppgifter som finns registrerade i telefonkatalogen (eniro.se)¹⁰. Med hjälp av namnlistor från Institut Kurde de Paris¹¹ och Kurdiska biblioteket i Stockholm gjordes en lista på typiskt kurdiska förnamn. Drygt 800 personer med kurdiska förnamn bosatta i Uppsala identifierades. Endast en person per hushåll valdes ut, om möjligt på basis av vem som hade en fast telefon. 652 personer fick en enkät per post. Ca tio dagar innan sista svarsdagen skickades en påminnelse ut. 91 adresser visade sig vara felaktiga. Gensvaret bland de som fick enkäten var större än väntat: 168 personer eller 29,9 procent svarade på enkäten. Av dem var 92 kurder¹², vilket möjliggör en jämförelse mellan kurder och personer från andra delar av Mellanöstern. Gruppen kurder från norra Irak var dock för liten (49 personer) för att kunna analyseras separat. Istället bygger redovisningen på samtliga kurder i undersökningen.

Ursprungsländer *)

	Antal	Andel i procent
Irak	49	53,3 %
Iran	8	8,7 %
Libanon	2	2,2 %
Syrien	1	1,1 %
Turkiet	25	27,2 %
Kurdistan	7	7,6 %
Totalt	92	100,0 %

*) Sammanställningen bygger på frågan "I vilket land är minst en av dina föräldrar född?"

¹⁰ Ett tack till Bo Malmberg som tipsade om "fulmetoden".

¹¹ www.institutkurde.org

¹² Namnmetoden fungerade alltså inte så bra som vi kanske hade hoppats när det gäller att identifiera personer med kurdiskt ursprung.

15 personer använde sig av möjligheten att fylla i online enkäten via en länk på Global Utmanings hemsida.

Urvalsmetoden kan ha stor betydelse för resultatet. En alternativ urvalsmetod hade varit att sprida enkäten bland kurdiska föreningar i Uppsala. Detta hade säkert gjort det möjligt att få fler svar. Föreningsmedlemmar skiljer sig dock från icke-organiserade individer. Den här undersökningen visar att detta inte minst gäller benägenheten att remittera: benägenheten är mycket högre bland de som är medlemmar i en kurdisk förening än de som inte är det.

Utformning av frågeformuläret

Vad avgör hur mycket pengar som skickas i en given remitteringskanal? Carling (Carling 2005) föreslår en modell som tar hänsyn till såväl migranternas möjligheter som benägenhet att remittera. I ett första steg påverkas summorna som remitteras givetvis av hur många migranter som bor i sändarlandet och deras tillgängliga inkomster. Inkomsterna påverkas i sin tur av sådant som ålder, kön, utbildning och situationen på arbetsmarknaden. Till möjligheten att remittera måste man dock också lägga migranternas benägenhet att remittera. Den påverkas av mottagarnas behov, men också (mer svårsmätbart) av kulturell kontext och sociala band med mottagarlandet. Enkäten till den här undersökningens målgrupp har utformats för att i någon mån kunna ta hänsyn till dessa olika faktorer.¹³

En pilotversion av frågeformuläret testades på personer i målgruppen (kurder i Uppsala). De var skeptiska till att inkludera frågor om inkomst. Frågor som rör respondentens inkomst har därför uteslutits ur enkäten för att minimera bortfallet. Ansträngningar har gjorts för att göra spåket i enkäten så lättfattligt och tydligt som möjligt. Tillsammans med enkäten skickades ett följebrev på kurmanji. I brevet erbjöds en möjlighet att fylla i enkäten på kurmanji via en länk på Global Utmanings hemsida. Bara en person utnyttjade dock den möjligheten.

Miri Stryjan, som själv har utformat en enkät om remitteringar från somaliländare i Sverige har bidragit med värdefulla kommentarer (se också Stryjan 2007). Enkäten i sin helhet återfinns i bilaga 4.

Intervjuer

Semi-strukturerade individuella intervjuer har genomförts med tre individer som svarade på en uppmaning i följebrevet till enkäten att ta kontakt om de kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Tre gruppintervjuer har genomförts: med Svensk-kurdiska föreningen, med medlemmar i styrelsen för Kurdiska Student- och Akademikerföreningen i Uppsala samt med en grupp kurder från Libanon som kontaktats via en av den som intervjuades individuellt. De intervjuade har samma dag eller dagen efter fått en utskrift av anteckningarna från intervjun för kommentarer. Enbart citats som har godkänts av de intervjuade har använts i rapporten.

¹³ En tidig version av enkäten diskuterades med Jørgen Carling vid ett besök vid fredsforskningsinstitutet PRIO i augusti 2009. Den slutgiltiga utformningen av enkäten är dock rapportförfattarens ansvar.

Bilaga 3: Tabeller

Tabell 1: Könsfördelning			
	Remitterar inte	Remitterar	Antal svarande
Man	48,1 %	51,9 %	52
Kvinna	42,5 %	57,5 %	40
Totalt antal svarande			92

Tabell 2: Remitterade 2009 efter ålder			
	Remitterade förra året eller tidigare	Remitterade 2009	Antal svarande
0-18	0,0 %	100,0 %	1
19-24	66,7 %	33,3 %	3
25-34	35,7 %	64,3 %	14
35-44	30,8 %	69,2 %	13
45-54	62,5 %	37,5 %	8
55-64	60,0 %	40,0 %	10
Totalt antal svarande			49

Tabell 3: Utbildningsnivå			
	Remitterar inte	Remitterar	Antal svarande
Ingen skolgång	100,0 %	0,0 %	1
Skola 1-6 år	40,0 %	60,0 %	10
Skola 6-9 år	57,1 %	42,9 %	7
Motsvarande gymnasium / 9-12 år	48,6 %	51,4 %	37
Universitets- eller högskoleexamen	38,9 %	61,1 %	36
Totalt antal svarande			91

Tabell 4: Högskoleutbildning			
	Remitterar inte	Remitterar	Antal svarande
Ingen högskoleutbildning	50,0 %	50,0 %	56
Högskoleutbildning	38,9 %	61,1 %	36
Totalt antal svarande			92

Bilaga 4: Frågeformulär



1. Först kommer några allmänna frågor. Kryssa i det svar som stämmer bäst!

2. Är du...

Man

Kvinna

3. Hur gammal är du? _____ år

4. Är du född i Sverige?

Ja

Nej

5. Är båda dina föräldrar födda i Sverige?

Ja

Nej

Om båda dina föräldrar är födda i Sverige, gå direkt till sista sidan!

6. I vilket land är du född?

Irak

Iran

Jordanien

Libanon

Palestina

Syrien

Turkiet

Annat land, vilket? _____

7. I vilket land är minst en av dina föräldrar född?

Irak

Iran

Jordanien

Libanon

Palestina

Syrien

Turkiet

Annat land, vilket? _____

8. Vilket är ditt modersmål?

Kurdiska

Arabiska

Svenska

Turkiska

Persiska

Annat språk, vilket? _____

9. Om du själv har invandrat, vilket år flyttade du för första gången till Sverige? År _____ (t.ex. 1982)

10. Vad stämmer bäst in på dig?

- Jag planerar att stanna permanent i Sverige
 Jag planerar att flytta till mitt eller mina föräldrars hemland i framtiden
 Inget av alternativen

11. Hur ofta har du besökt ditt ursprungsland under de senaste fem åren?

- Ingen gång
 En gång
 Färre än fem gånger
 Fler än fem gånger

12. Hur många veckor stannade du senaste gången du besökte ditt ursprungsland? _____ veckor

13. Är du medlem i en förening för människor från ditt ursprungsland?

- Ja
 Nej

14. Är du...

- Gift Sammanboende men inte gift
 Ensamstående utan barn Ensamstående med barn
 Änka/änkling

15. Hur bor du?

- Hyr lägenhet i 1:a hand
 Hyr lägenhet i 2:a hand eller 3:e hand
 Hyr rum i delad lägenhet eller hus
 Bor i egen bostadsrätt
 Bor i eget hus
 På annat sätt, hur? _____

16. Hur många rum finns i din bostad?

Kök och _____ rum

17. Hur många personer bor tillsammans i ditt hushåll?

_____ personer

18. Vad har varit din huvudsakliga sysselsättning under de senaste tre månaderna?

- Heltidsarbete Deltidsarbete
 Studier Jag är pensionär
 Arbetsökande Sjukskriven
 Annat, till exempel föräldraledig: _____

19. Vilken är din högsta avklarade utbildningsnivå?

<input type="checkbox"/> Skola 1-6 år	<input type="checkbox"/> Skola 6-9 år
<input type="checkbox"/> Motsvarande gymnasium / 9-12 år	<input type="checkbox"/> Universitets- eller högskoleexamen
<input type="checkbox"/> Forskarexamen / PhD	<input type="checkbox"/> Annat, vad? _____

Nu kommer några frågor som handlar om att skicka pengar till ditt ursprungsland.

20. Har du skickat pengar till familj eller släktingar i ditt ursprungsland?

- Ja
 Nej, aldrig. -> fortsätt till fråga 28!

21. När skickade du senast pengar till ditt ursprungsland?

- För ungefär en vecka sedan
 För flera månader sedan
 För ungefär en månad sedan
 Förra året eller tidigare

22. Hur mycket pengar skickade du när du skickade pengar senaste gången?

- 1-300 kr
 301-500 kr
 501-1000 kr
 1001-2000 kr
 2001-3000 kr
 3001-5000 kr
 5001-10000 kr
 Mer än 10000 kr

23. Hur mycket pengar uppskattar du att du har skickat under det senaste året?

- 1-1000 kr
 1001-5000 kr
 5001-10000 kr
 10001-30000 kr
 10001-30000 kr
 30001-50000 kr
 50001-70000 kr
 70001-100.000 kr
 Mer än 100 000 kr

24. Vem skickade du pengar till? Kryssa gärna i flera alternativ.

- Min fru/min man
 Barn
 Föräldrar
 Syskon
 Kusiner
 Min mans/min frus föräldrar
 Annan släkting, vem? _____

25. Var bor de du främst skickade pengar till?

- På landsbygden
 I en by eller en mindre stad
 I en mellanstor stad (ca 20 000-200 000 invånare)
 I en stor stad (mer än 200 000 invånare)

26. När du skickar pengar, vad avgör hur mycket du skickar?

- Min familjs eller mina släktingars behov
 Min inkomst (om min inkomst hade varit större hade jag skickat mer pengar)
 Kostnaden för att skicka pengar (om det hade varit billigare hade jag skickat mer pengar)
 Annat alternativ: _____

27. Hur används pengarna som du skickar? Kryssa gärna i flera alternativ.

- Mat, kläder
- Kapitalvaror (till exempel TV, bil)
- Utbildning (skolavgifter, skolböcker, universitetsstudier, och så vidare)
- Sjukvård och mediciner
- Hyra eller köpa bostad, bygga hus
- Investeringar
- Sparande
- Betala tillbaka lån
- Begravning
- Bröllop
- Annat, ge gärna exempel: _____

28. Har du skickat pengar till välgörenhet eller till en organisation i ditt ursprungsland?

- Ja
- Nej

29. Hur skickar du främst pengar till ditt ursprungsland?

- Via banker
- Via pengaöverföringsföretag (t.ex. Forex, X-Change, Western Union, etc.)
- Via släktingar eller vänner som tar med sig pengar kontant
- Via en agent (t ex Hawala)
- På annat sätt, vilket? _____

30. Till sist, vill du tillägga något när det gäller att skicka pengar till ditt ursprungsland?

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!